

zbornica arhitektov na prelomnici

Dobrih 10 let po ustanovitvi Inženirske zbornice Slovenije (IZS), znotraj katere je tedaj začela delovati tudi sekcija arhitektov, in le 4 leta po tem, ko je bila dokončno v sedanjí obliki ustanovljena Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije (ZAPS), so se njeni temelji povsem nepričakovano močno zamajali. V Zakonu o arhitekturni in inženirski dejavnosti (ZAID) – pri sestavljanju katerega so člani zbornice že od vsega začetka aktivno sodelovali – so se tik pred tem, ko bi naj ta šel v sprejem v ustrezne organe, pojavile spremembe, ki so postavile pod vprašanje obstoj zbornice kot take, saj se ukinja obvezno članstvo in se pristojnosti, ki so bile doslej v pristojnosti zbornic, prenašajo na državo.

Vzpostavljanje reda v okolju, ki je neurejeno, kot je slovensko, je dolgotrajno in naporno opravilo. Neurejenost na področju arhitekture izražajo še vedno močno nihajoče, predvsem pa veliko prenizke cene storitev, še posebej pa podoba naših mest in pokrajine, ki so vse bolj zmalčene od različnih, okolju popolnoma neustreznih novogradenj, adaptacij, dozidav in drugih arhitekturnih posegov. Država tem dogajanjem dokaj brezbrizno stoji ob strani in prav nič ne ukrene, da bi se kaj spremenilo. Kar se tiče finančnega in družbenega položaja arhitektov (in tudi drugih inženirjev), je to sicer razumljivo, saj nizke cene njihovih storitev posledično pomenijo polnejšo državno blagajno, kar pa se drugega – izgleda naše krajin – tiče, pa je veliko razlogov, da ne bi smela biti tako brezbrizna. Žal zaenkrat to ni tako.

Zbornica arhitektov se je vse od svojega nastanka v sklopu IZS-ja zavzemala, da te in še vrsto drugih problemov v našem okolju rešuje. Kar se tiče svoje lastne organiziranosti, ji je to, posebno v zadnjem obdobju, ko se je postavila na lastne noge in tudi preselila v lastne prostore, vse bolj uspevalo. V okvirih Zbornice se je zgodil 1. kongres slovenskih arhitektov, nato tudi naslednji, novembra lani, in vse bolj se je kazala potreba, da ta postane vsakoletni dogodek. Začela so se tudi neformalna druženja in športna srečanja, v prostorih Zbornice je nastajalo stalno razstavišče ... Po drugi strani pa so bili tudi vse pogostejši strokovni dogodki: predavanja, izboljšala se je organiziranost in izvedba natečajev itd. In seveda: Zbornica

se je z vso resnostjo vključila tudi v formalno-pravno in zakonsko urejanje statusa stroke in vsega, kar se nanjo navezuje. Zato so bili upi, ki jih je vlagala v pomen zakona, ki je sedaj tik pred sprejetjem, toliko večji in hladni tuš ob (vanj nepričakovano vrinjenih) spremembah toliko izrazitejši.

Odziv je bil seveda takojšen. 10. marca je bil v prostorih Cankarjevega doma zbor arhitektov, na katerem so se zbrali skorajda vsi, ki so na takšen ali drugačen način sodelovali pri ustvarjanju zakona ali jih z njim sprejete spremembe prizadenejo. To, da je bila tematika še kako aktualna,

je dokazovala skorajda popolnoma polna dvorana, kjer so bili prisotni tudi vsi najodgovornejši, od predsednika ZAPS-ja Viktorja Pusta do predsednika IZS-ja mag. Črtomirja Remca, predstavnika ZAPS-ja, ki je koordiniral sodelovanje med zbornico in vlado Vlada Krajcarja, ter tudi predstavniki »vladne« strani, predvsem najodgovornejša Metka Černelč, generalna direktorica Direktorata za prostor na ministrstvu za okolje in prostor.

Potem ko so podali svoja poročila in pogled na tematiko vsi vanjo najbolj vpleteni, se je razvila burna razprava v občinstvu. Različnih mnenj je bilo, kot smo tega

že vajeni, veliko. Na eni strani so izstopali izrazi podpore, kot je bilo na primer pisno (sicer z razprave odsotnega) dekana ljubljanske Fakultete za arhitekturo mag. Petra Gabrijelčiča, ki je označil nameravan zakon kot zaton stroke, pa vse do izrazov podpore zakonu s strani nekaterih udeležencev iz občinstva. Nasprotna mnenja so šla vse do nivoja vprašanj o pristojnosti Zbornice, da glede na število, sestavo in tudi odzivnost članstva odloča v imenu vseh. Osnova tem obtožbam je bila neaktivnost članstva pod izgovorom nezaupanja v možnost kakršnih koli sprememb, posebno pa takih pozitivnih.

Kot kontrapunkt tej usmeritvi v apatičnost in neaktivnost z izgovorom nezaupanja so bila mnenja drugih, večinoma starejših arhitektov, ki so po eni strani postavljali pod vprašaj dejstvo, kako je do spremembe zakona sploh lahko prišlo, glede na to, da je zbornica pri njegovem nastajanju ves čas sodelovala, po drugi strani pa izrazili dvom v sposobnost vlade, ki je trenutno na oblasti, in predlagali, da se sprejem zakona ustavi in prestavi v naslednje parlamentarno obdobje.

V okvirih mnenj, ki so tako zelo deljena, predvsem pa v okolju apatičnosti in blokiranja kakšnih koli pobud, so možnosti, da vlada vendarle uveljavi spremembe, ki si jih je zamislila, velike. Ustvarjalci in v tem sklopu seveda tudi arhitekti so že po naravi svojega dela pa tudi po konkretni organiziranosti (večina jih še vedno deluje kot samostojni arhitekti ali v zadnjem obdobju kot t. i. samostojni podjetniki) zelo razdrobljeni. Kot takšne jih država veliko lažje nadzira in z njimi manipulira, kot če delujejo povezano v okviru stanovske zbornice. Zavedanje o tem je pri nas razmeroma nizko.

A žal je tudi zavedanje o dejstvu, da je strokovna podkovanost (predvsem pa poznavanje narave dela arhitektov in drugih ustvarjalcev s strani vladnih predstavnikov) nezadostna, da ne rečem porazna. O tem govori vrsta praktičnih izkušenj z drugih področij, ko strokovnost tone v brezno nesmiselnih ekonomskih odločitev, predvsem pa v nekakovostne rešitve na področju estetike in kulture. Eden izmed dokazov je bila okrogla miza, ki se je le kakšen teden pred zborom arhitektov, o čemer govorimo, odvijala v istih prostorih in na kateri so oblikovalci izpostavili svoje ogorčenje nad zunanjo podobo naših državnih insignij ter predstavljanja države v celoti. Kako naj vlada, ki izkazuje tako nizko kulturo na nivoju lastne urejenosti in zunanje podobe, prevzame odgovornost za izgled slovenskih mest in krajine?

Trenutna dogajanja na področju gradenj in posegov v prostor vzbujajo zaskrbljenost in v določenih primerih skorajda obup. Zato so težnje po ukinjanju strokovnega združenja, ki se je šele dobro vzpostavilo in začelo delovati v smeri vzpostavljanja neke višje kulture celotnega področja, skrajno vprašljive. A žal je pri nas v pomanjkanju (tudi) politične in parlamentarne kulture zavedanje o tem, da lahko le finančno dovolj močno in s strani članstva podpirano strokovno združenje (Zbornica) stvari počasi in v nenehnem sodelovanju z vlado premika na bolje. Razdrobljeni posamezniki so tukaj nemočni in tega bi se morali zavedati tudi vsi tisti, ki egoistično ščitijo svoje »lastne majhne vrtičke«.

intervju pripravila Irena Hlede

alain sagne, predsednik ace

Vzporedno z aktualnimi dogajanjem, a ne z njimi neposredno povezano, je Slovenijo te dni obiskal Alain Sagne, predsednik evropskega arhitekturnega združenja Architects' Council of Europe – ACE. Priložnost smo izkoristili, da smo z njim spregovorili nekaj besed o tem, kako vidi in gleda na trenutno situacijo.

Verjetno ste seznanjeni o trenutnih dogajanjih v Sloveniji (poskusu vlade, da odzame pristojnosti zbornici arhitektov in jih prenese na svoje službe) – kako gledate na to situacijo z vašega zornega kota?

Sagne: Kot na napačen korak. Takšen popoln preobrat v ureditvi po le treh letih obstoja arhitekturne zbornice je nenavadna odločitev. Zdi se mi, da se je v zakonu poskušalo urejati preveč zadev naenkrat, od poklicev, katerih regulacija je popolnoma utemeljena v evropskem pravnem redu, do poklicnih nazivov in pooblastil, ki najbrž izhajajo iz vaše pretekle pravne ureditve in jih druge evropske države ne poznajo. Nisem prepričan, da zakon vzdrži pravno presojo. Presenečajo tudi nekatera izrazita neskladja v zakonu. Zdi se, da vlada želi deregulirati zbornice, posebno arhitekturno, po drugi strani jih v istem zakonu ponovno vzpostavlja s statusom, ki sodi v zasebno pravo in zaradi tega nimajo v takšnem zakonu kaj iskati. Zakaj uzakonjati, kar je pravni nesmisel?

Po drugi strani pa, kot sem razbral iz predloga zakona, država kljub prostovoljnemu članstvu zbornicam nalaga javna pooblastila, kot so disciplinski postopki, za katere je popolnoma jasno, da jih ne bo mogla opravljati. Rešitve so neusklajene in neoperativne.

Kaj bi bil vaš nasvet slovenski zbornici?

Sagne: Mislim, da nekega nasveta Architects' Council of Europe (ACE) ne more dati in se kot organizacija tudi ne želi vpletati v notranja pravna dogajanja. ZAPS je aktivna članica ACE, ki združuje vse strokovne organizacije arhitektov in regulatorne organe in je v popolnosti seznanjena s stanjem v drugih državah. Podobne razgovore smo imeli pogosto tekom let, ko so različne države preudarjale, kaj naj naredijo v primerih, ko nista bili urejeni zaščita strokovnega naziva ali registracija arhitektov na splošno. Zanimivo je videti, da so se države s tako liberalnim

pristopom, kot je to na primer Irsko, po več letih odločile, da vzpostavijo formalno registracijo, in pristale (to je bilo pravkar tudi zakonsko sprejeto), da prenesejo pristojnosti na obstoječe arhitekturno združenje RIAI (Institute of Architects). S strani države tudi iz gospodarskih razlogov ni razumsko zapravljati preveč denarja in časa tam, kjer je lahko dosežena določeno koregulacija skozi ustrezne zakonske ukrepe.

Kako v tem trenutku vidite sodelovanje med različnimi nacionalnimi arhitekturnimi zbornicami znotraj Evropske unije? So povezane, dovolj dobro sodelujejo?

Sagne: Seveda. In odločile so se, da to sodelovanje še okrepijo. Na primer na področju implementacije Direktive o priznanju poklicnih kvalifikacij, ki v svojih učinkih prinaša nove sestavine. Verjetno zaradi dejstva, ker je ACETA (Advisory Committee on education and training in the field of architecture – Svetovalni odbor evropske komisije za izobraževanje in strokovno prakso na področju arhitekture), ki je Evropski komisiji nepogrešljivo pomagala pri implementaciji tako imenovanih navodil iz nekdanje Arhitektske direktive, pod novim horizontalnim režimom usahnila. Zato toliko bolj pozdravljamo to, da je slovensko predsedstvo na evropskem nivoju in je v sodelovanju z ostalimi državami članicami predlagalo ustanovitev posebne podskupine izvedencev znotraj koordinacijske skupine (Group of Coordinators), ki bi nadzirala udejanjanje Direktive o priznanju poklicnih kvalifikacij (Qualifications Directive) s posebnim poudarkom na usposobljenosti in strokovnosti arhitektov, saj izobrazba arhitektov v Evropi še ni harmonizirana. Zato je to edini možni način vrednotenja usposobljenosti arhitektov ter primerjanja pridobljenih znanj oziroma kvalifikacij z že dolgo uveljavljenimi zahtevami oziroma sposobnostmi, ki jih arhitekt mora izpolnjevati, če hoče biti priznan kot evropski arhitekt.

Drugi zanimiv element je, seveda, začetek uveljavljanja Direktive o storitvah (Services Directive) na notranjem trgu. In tukaj so zbornice in/ali drugi registracijski organi zelo zaskrbljeni nad temami pogo-

vorov tako imenovanega administrativnega sodelovanja in nad tem, kako naj bi vse to resnično delovalo v prihodnosti. Kdo bo izvajal in kdo bo nadziral nujno presojo ustreznosti strokovnih kvalifikacij v sistemu svobodnega čezmejnega gibanja in prostega pretoka storitev? To je še ena izmed pastí tega zakona, da je vlada sočasno želela opraviti z obveznostmi, ki izhajajo iz omenjenih direktiv, in slediti političnim ciljem splošne deregulacije. Največja ironija je, kot so mi povedali, da se je zakon začel pripravljati s ciljem okrepitve arhitekturne stroke. Iz vseh teh razlogov se bojim, da je sedanji predlog zakona nekoliko preveč mešanica vsega. A to vse je le moj pogled z razdalje, ker, kot sem že poudaril, se nočem vpletati v notranje razprave.

Menite, da ima izraz Evropska arhitektura kakšen pomen ali lahko govorimo le o lokalnih arhitekturnih praksah?

Sagne: Menim, da obstaja zelo močna identiteta znotraj Evrope. In arhitektura se močno identificira z evropsko identiteto. Vse to ima zelo močno skupno osnovo. Arhitekturna praksa je nekaj drugega, to mora biti dogovorjeno na nacionalni ravni in v nacionalnem kontekstu.

Seveda so skupne osnove, izhodišča, s tem mislim, na primer, vlogo arhitekture v umirjanju urbanih napetosti oziroma globalni pregled. To je posebno izrazito v trenutkih, kot je sedaj, ko poskušajo ministrstva uveljaviti zasnovo povezanih pristopov k urbanemu menedžmentu in ko morajo arhitekti biti vanj vpleteni od najzgodnejših faz. S stališča organizacije ACE je to nekaj, kar je za vsakogar in za vsakega arhitekta v Evropi takoj razumljivo. Kajti poslanstva so enaka, tudi če se pogoji razlikujejo. Le namen poslanstva se lahko razlikuje od ene do druge države, a vsebina poslanstva je razumljiva povsod po Evropi.

S tega stališča bi dejal: da, obstaja zelo močna evropska identifikacija z arhitekturo, a praksa je nekaj, kar mora biti urejeno na nacionalni ravni.